

13 בנובמבר 2014

לכבוד

חברי ועדת השרים לחקיקה

לכבוד

גב' ציפי ליבני

שרת המשפטים ויו"ר ועדת השרים לחקיקה

דחוף - לדיון ועדת השרים לחקיקה 16.11.14

שלום רב,

הנדון: הצ"ח יסוד: ישראל מדינת הלאום של העם היהודי (פ/19/2502) של ח"כ אלקין

לקראת הדיון בהצ"ח שבנדון בוועדת השרים לחקיקה ביום 16.11.14, להלן עמדת האגודה לזכויות האזרח בנוגע להצעת החוק שבנדון, אשר בוחנת את החוק מנקודת המבט של שמירה על הדמוקרטיה וזכויות האדם.

עניינה של ההצעה הגדרה מחדש של זהות המדינה ואופייה, ועיגונה בחוק יסוד.

בפתח הדברים יצוין, כי ידוע לנו שהובאו בפני הממשלה הנוכחית מספר נוסחים שונים של הצ"ח להגדרת המדינה כמדינת הלאום של העם היהודי ואף כי הוקמה ועדה מטעם הממשלה לדון בהצעות ולהגיע להסכמות בנושא זה. על אף שסביר כי גם הצעה זו תובא לדיון בפני אותה ועדה, אנו מבקשים להדגיש, כי מדובר בהצעה מרחיקת לכת ופוגענית במיוחד כמפורט להלן במכתבנו זה.

ייאמר מיד כי נוסח החוק כפי שהונח יביא, באופן חסר תקדים, להכפפת מהותה הדמוקרטית של המדינה להגדרתה על פי הצעת החוק כמדינה יהודית. בכך, יש בנוסח החוק כדי לפגוע בזכויות אדם של כלל אזרחי המדינה, פגיעה הנובעת ישירות מהשחיקה החמורה לה יגרום חוק יסוד זה במעמדה של הדמוקרטיה במדינה.

בנוסף, גלומות בהצעת החוק פגיעות חמורות נוספות בזכויות אדם, בדגש על פגיעה בזכויות המיעוט הערבי בישראל, המהווה 20% מאזרחי המדינה. פגיעה שכזו בזכויותיהם של חמישית מהאזרחים שומטת את הקרקע מתחת לעקרון השוויון, ומהווה בכך בפני עצמה פגיעה אנושה בדמוקרטיה, ששוויון אזרחי הוא מעמודי התווך שלה. הצעת החוק, הכוללת הוראות מפלות רבות, אף פותחת את הפתח להנהגת פרקטיקות של הפליה גזענית נוספות ורחבות בכל תחומי החיים.

בין הפגיעות החמורות בזכויות אדם ובדמוקרטיה הישראלית, העולות מהצעת החוק:

1. **הכפפת האופי הדמוקרטי של המדינה לאופי היהודי** - בהצעת החוק המדינה מוגדרת ראשית כל כמדינה יהודית, ואף נקבע שהחוק וכן כל חוק אחר יפורשו בהתאם לכך. המונח דמוקרטיה מופיע בפסקה נפרדת וסעיף הפרשנות האמור כלל אינו חל עליו. משמעות הדבר היא, שהמונח דמוקרטיה מוכפף למעשה להיותה של המדינה מדינה

"יהודית", משני לו בחשיבותו ואף יפורש על פיו. **אנו מסתייגים נחרצות מהכפפת מהותה הדמוקרטית של המדינה לכל מאפיין אחר.**

הנוסח אף מרחיק לכת מכך, ומקטין עוד את מעמדה המוכפף של הדמוקרטיה, כאשר במקום לקבוע כי ישראל היא "מדינה דמוקרטית", הוא קובע כי "בישראל משטר דמוקרטי". בכך, מבקשת הצעת החוק לבטל את תפיסת הדמוקרטיה כמהותית בתיאור המדינה ובהגדרתה, על כל הנובע מכך, ובמקום זאת מסתפקת ב"דמוקרטיה" כתיאור פורמאלי של סוג המשטר במדינה. לכך מתווספת העובדה, שאין בהצעת החוק כל התייחסות **למשמעות** היותה של המדינה דמוקרטית, ובכלל זה בולטות בהיעדרן התייחסויות ליסודותיה של דמוקרטיה **מהותית** ובהם היות המדינה מדינה דמוקרטית המבטיחה שוויון זכויות גמור לכל אזרחיה, מחויבות להגנה על זכויות אדם לכל ועוד.

המשמעות האפשרית של שחיקת מהותה הדמוקרטית של המדינה, כפי שגלומה בהצעת חוק יסוד זו, חמורה ביותר, ויש בה בכדי להוות איום על זכויות האדם של כלל אזרחי המדינה.

2. **ביטול הערבית כשפה רשמית** - בהצעת החוק מוצע להוריד את המעמד של השפה הערבית משפה רשמית, כפי שהיה מקום המדינה ועד היום, למעמד של שפה עם "מעמד מיוחד" בלבד וזאת לצורך מימוש נגישות לשונית לשירותי המדינה בלבד. מעבר לפגיעה בסטאטוס קוו, מדובר בפגיעה בזכויות היסוד של מיעוט מולדת לאומי בישראל המהווה 20% מהאזרחים. השפה היא חלק מהזהות, המורשת והתרבות של מיעוט זה ואף מאפשרת לשמר את זכויותיו ומעמדו השוויוני במדינה. יודגש, כי בית המשפט כבר קבע במספר פסקי דין את ייחודה של השפה הערבית משאר השפות של קבוצות שונות בישראל, בשל מעמדו הייחודי של המיעוט הערבי בישראל והצורך לשמור על זכויותיו.

3. **עיגון אפליה גזענית במגורים** - בהצעת החוק מוצע לאפשר באופן גורף וללא כל תנאי הפרדה במגורים על בסיס דת או לאום (סעיף 9(ב)). ואם לא די בכך, האפשרות להפלות ניתנת תוך העדפה ברורה של "התיישבות יהודית", שלמענה בלבד "תקצה המדינה ממשאביה" כעניין שבחובה על פי חוק (סעיף 6). באופן זה מכשיר החוק, ואף הופך לנורמה חקוקה, פרקטיקות קיימות של אפליה גזענית בישראל, ואף מכשיר באופן כללי, בכל תחומי החיים, לפעול בדרך של הפרדה גזענית על בסיס לאום ודת. למותר לציין, כי הפרדה גזענית כזאת, כלפי הערבים במדינת ישראל, כמו גם מיעוטים אחרים, נופלת בגדר ההגדרה "אפליה גזעית" כמוגדר באמנה הבינלאומית בדבר ביעור כל הצורות של אפליה גזעית.¹ חשוב לציין עוד, שהוראת חוק שמתירה למדינה לנהוג באפליה על בסיס לאום בקביעת מקום מגורים או בניהול אדמות מדינה שבבעלותה,

¹ "הבחנה... או העדפה המיוסדים על נימוקי... מוצא לאומי או אתני, שמגתם או תוצאתם יש בהן כדי לסכל... או לפגום בהכרה, בהנאה או בשימוש, על בסיס שווה של זכויות אדם וחירויות היסוד בחיים... הכלכליים, החברתיים... או בכל תחום אחר בחיי הציבור".

היא הוראה בטלה בהיותה מנוגדת לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו בשל פגיעתה בכבוד ובשוויון.

אלו הן רק חלק מהבעיות החמורות העולות מהצעת החוק. בנוסף לאמור לעיל, מקום בו התייחסנו להשלכות שליליות של הצעת החוק לו תחוקק, אנו מבקשים לסיום להתייחס גם לתהליך החקיקה. הגדרת אופייה של המדינה הוא סוגיה חוקתית חשובה ובעלת השלכות מרחיקות לכת. בסוגיות יסוד מעין אלו יש לעשות כל הניתן כדי לחתור להסכמה ציבורית רחבה תוך התחשבות בכלל הזכויות והאינטרסים של הקבוצות השונות באוכלוסייה. השאלות החוקתיות המועלות בהצעת החוק הן כבדות משקל: שאלת הגדרת המדינה היא שאלה בעלת השלכות יסודיות ביותר עבור מדינת ישראל וכלל אזרחיה. כידוע, אף מדובר בשאלה השנויה במחלוקת ציבורית קשה בין מגזרים שונים באוכלוסייה. אף שקיימת הסכמה ציבורית רחבה בדבר זכותם של יהודים לראות במדינת ישראל מולדת שבה הם מממשים את הזכות להגדרה עצמית לאומית, הרי שאין משמעות הדבר שהכרה מעיין זו מחייבת שלילת ההכרה בזכויותיהם של בני המיעוט הערבי, שאף עבורם הארץ היא מולדת. אך במקום לנהל דיון מעמיק, לשתף את כלל הציבור ולנסות לגבש הסכמות ראויות ורחבות תוך שמירה על עקרונות היסוד של דמוקרטיה מהותית – הצעת החוק הנוכחית מבקשת, כפיל בחנות חרסינה, לקבוע הסדרים גורפים ופוגעניים ביחס להגדרת המדינה, המכפיפים כאמור באופן מסוכן את אופייה הדמוקרטי של המדינה להגדרתה כמדינה יהודית, מאיימים על זכויות האדם של כלל האזרחים, ופוגעים באופן בוטה בזכויות המיעוט הערבי במדינה.

אנו קוראים לכם להתנער מחקיקה מסוכנת זאת, ולהבטיח ע"י כך הגנה על הדמוקרטיה, השוויון וזכויות האדם במדינת ישראל.

בכבוד רב,

דן יקיר, עו"ד
היועץ המשפטי

דבי גילד-חיו, עו"ד
מקדמת מדיניות וחקיקה

העתק: היועמ"ש לממשלה